

עיר שדה 03.4 – מיצגים ראשונים ומקלט 209

ויטו אקונצ'י ובווייס היו אמנם כבר מוכרים בכל העולם בתחילת שנות ה-70, כאשר אמנות הפרפורמנס החלה להתגבש, אך בארץ עוד לא הייתה קיימת המילה- מיצג. אמנית המיצג עדינה בר-און, מספרת בראיון כי בזמן לימודיה בבצלאל, היא נתבקשה לעבור אבחון פסיכולוגי, מכיוון שלטענת מוריה, אותם 'מופעים' שיצרה לא היו אמנות אלא תסמין אפשרי של מחלת נפש. המדיום הזה, שאותו בר-און החליטה באופן עצמאי לפתח בתחילת שנות ה-70, עוד לא היה קיים בארץ. לכן, לדבריה, עצם היותה אישה שעושה מופעים המבקשים לייצר אינטראקציה בלתי אמצעית, המעוררת אי-נחת עם הקהל המזדמן, היה דבר חתרני וחדש. לטענתה, מיצגיה עסקו בסוגיות חברתיות באופן ישיר או עקיף. רק בשנת 1976 תבע גדעון עפרת את המושג מיצג (הצגה ומוצג) בהתייחסו ל'מופעים' שהחלו להוות סוגה רווחת בסצנה האמנותית (הירושלמית והתל-אביבית). אמני מיצג אשר פעלו באותה תקופה היו מוטי מזרחי, שרון קרן וגבי קלזמר, אפרת נתן, קבוצת זיק והדס עפרת (שהקים את בית הספר לתיאטרון חזותי בשנת 1986).

עדינה בר-און, מיצג, אישה מן הכדים, 1991, תיעוד מתוך סרט וידיאו, ארכיון האמנית

בשנות השמונים, עם מגמת החזרה לציור, נעלם מדיום הפרפורמנס שהחל להתגבש בשנות ה-70. הדבר הותיר את אמני הפרפורמנס, בודדים במספרם, ללא במה סדירה להצגת עבודותיהם. כמענה לצורך זה הוקם בשנת 1988 "מקלט 209". היה זה סטודיו-מקלט שהוקצה לתמר רבן ע"י העירייה בשכונת רמת אביב ובמסגרתו הזמינה את דני זקהיים וענת שן לקיים 'ערב מיצגים'. הייתה זו שנת האינתיפאדה הראשונה והמקלט שכן מול "מוזיאון ארץ ישראל" שנוהל באותם זמנים על ידי רחבעם זאבי – גנדי, אשר נודע בדעותיו המצודדות בטרנספור. עבודתה של רבן בערב המיצגים שהתקיים- התכתבה עם דעותיו. דני זקהיים הציג באותו ערב עבודה המאזכרת את טקס הדלקת המשואות בערב יום העצמאות וקוראת תיגר על הצדקת המטרות והאמצעים של הציונות פרט

עיר שדה: הארכיון ופרקים בהיסטוריה של אקטיביזם תרבותי בתל-אביב יפו
במסגרת "אוהבים אמנות. עושים אמנות" 2012

לאמנים שהיוו לימים את ההרכב הקבוע של מקלט 209, הוזמנו להציג בערב זה גם עדינה בר און ויוסי מר חיים. מר חיים ביצע באותו ערב שיר פוליטי מאת מאיה בזרנו, שמילותיו "לא יהיה שיר ולא ציור עד שנשוב לחיות ללא דיכוי ופחד". בעקבות ההיענות הרבה והצלחת האירוע הוחלט לקיים אירועים קבועים במקלט.

מקלט 209 – ציור לוגו

בדומה לצוותא, המרכז לתרבות מתקדמת בשנותיו הראשונות ולמסיבות המתלהמות שלחבר'ה טראסק שנים רבות לפני כן, גם "מקלט 209" עורר את התנגדות השכנים. השכנים חששו שפעילות המקום תפריע את מנוחתם ומכך שבעת מלחמה- לא יהיה המקלט פנוי לקלוט את האוכלוסייה. כך למעשה דווקא השכנים של המקלט לא היו אלו שנהנו מהמפעל התרבותי שהתבסס בשכונה במאמרו של רוני רזון בסטודיו, הוא מצביע על התמקמות האמנות החזותית בישראל בשנות השמונים במקלטים. גלריות רבות וסטודיואים של אמנים התקיימו בתקופה זו במקלטים מתחת לפני האדמה, דבר פרדוקסלי כשלעצמו, שכן אמנות חזותית נוצרת על מנת להראות רזון רואה זאת כאקט של הדחיקת האמנות וחוסר רצון של החברה להתבונן במראה שהאמנות מציבה בפניה. תמר רבן, משייכת את הפעילות ב"מקלט 209" גם לרצון לחתור תחת הממסד ולהיות 'אנדרגראונד' במובן המילולי והפיזי של המונח.

לאחר מותו של זקהיים מאיידס, בשנת 1994, נקרא המקלט על שמו. בשנת 2001 עבר המקלט לבית מרכזים בתל אביב, ובשנת 2003 נהרס בעקבות שריפה גדולה. בשנת 2004 עבר מקלט 209 למשכנו הנוכחי בתחנה המרכזית החדשה וממשיך את פעילותו כבמת מיצג וכסדנה, תוך ניסיון להתערות ולקרב את אוכלוסיית התחנה אל העשייה.

תגיות:

מיצג, מקלט 209, עדינה בר און, דני זקהיים, תמר רבן

ביבליוגרפיה:

עידית פורת, *עדינה בר- און אמנית מופע*, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2001

תגר, דנה, *עכשיו כאן מחר לאן? דני זקהיים: עבודות 1980-1993*, הגלריה האוניברסיטאית לאמנות ע"ש גניה שרייבר, אוניברסיטת תל-אביב, תל-אביב, 2004

גופי- עצמי: אמנות בישראל 1968-1978, הוצאת מוזיאון תל אביב לאמנות, עורך: מרדכי עומר, 2008

עיר שדה: הארכיון ו פרקים בהיסטוריה של אקטיביזם תרבותי בתל-אביב יפו
במסגרת "אוהבים אמנות. עושים אמנות" 2012

מאיה בקר, ילדים, זקפות ואווה בלאון, כתבת ארכיון מעריב (nrg), 06.05.12